

Vergaderjaar 2021–2022

32 317

JBZ-Raad

Nr. 710

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 8 oktober 2021

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Ministers van Justitie en Veiligheid en voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over de brief van 16 augustus 2021 over de formele JBZ-Raad op 7 en 8 oktober 2021 (algemeen) (o.a. Kamerstuk 32 317, nr. 703).

De vragen en opmerkingen zijn op 4 oktober 2021 aan de Ministers van Justitie en Veiligheid en voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid voorgelegd. Bij brief van 6 oktober 2021 zijn de vragen beantwoord.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Van Meenen

Adjunct-griffier van de commissie,
Koerselman

Inhoudsopgave

I.	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
1.	Vragen en opmerkingen vanuit de VVD-fractie	2
2.	Vragen en opmerkingen vanuit de D66-fractie	7
3.	Vragen en opmerkingen vanuit de SP-fractie	13
4.	Vragen en opmerkingen vanuit de Volt-fractie	16

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

1. Vragen en opmerkingen vanuit de VVD-fractie

Verslag JBZ-raad 7–8 juni

De leden van de VVD-fractie hebben de antwoorden van de Minister met interesse gelezen en hebben daarover nog enkele vragen. In het antwoord refereert de Minister aan Europese samenwerking op het terrein van ondermijning. Deze leden vragen of er Europese partners zijn die kampen met dezelfde problematiek met betrekking tot ondermijning als Nederland. Is dit probleem in andere EU-landen van een vergelijkbare grootte als in Nederland? Bestaat er een onderlinge uitwisseling van best practices in de aanpak?

Ook andere Europese landen kampen met ondermijnende effecten van de georganiseerde criminaliteit. Dit komt goed tot uitdrukking in de Europese dreigingsanalyse over zware en georganiseerde criminaliteit (SOCTA)¹ uit april 2021. Uit dat beeld blijkt onder meer dat van de Europese criminele samenwerkingsverbanden 38 procent betrokken is bij de drugshandel. Van deze verbanden bestaat 65 procent uit meerdere nationaliteiten en is 70 procent actief in meer dan drie landen. Verder past 60 procent van de criminele samenwerkingsverbanden omkoping toe en hanteert 68 procent witwaspraktijken. Ook blijkt uit het dreigingsbeeld dat geweld gekoppeld aan de georganiseerde criminaliteit in Europa toeneemt.

Een exacte vergelijking van de grootte van de problematiek tussen landen is niet mogelijk vanwege het heimelijke karakter van de georganiseerde criminaliteit en zijn ondermijnd handelen in de vorm van criminele investeringen, omkoppingen en afpersingen. Ook kan de zwaarte van een probleem op vele wijzen worden gedefinieerd waarbij bijvoorbeeld rekening moet worden gehouden met de grootte van een land en zijn personele capaciteit en andere middelen om weerstand te bieden tegen misdaad bevorderende invloeden. De samenhang tussen de economieën van Europese landen evenals geschetst internationaal handelen van criminele samenwerkingsverbanden maakt dat sprake is van een gemeenschappelijk groot probleem.

Daarom spant het kabinet zich met alle nationale partners in om samen met Europese en internationale partners langs de lijnen van de brede aanpak tegen ondermijnende criminaliteit de problematiek en de impact hiervan op de samenleving en de

¹ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>

economie terug te dringen². Dat betekent een gemeenschappelijke inzet op het weerbaar maken van logistieke knooppunten tegen criminaliteit, het tegengaan van witwassen en het opsporen en afpakken van crimineel vermogen. Daarnaast zet het kabinet in op het versterken van multidisciplinaire grensoverschrijdende samenwerking en het op een gebalancerde wijze toepassen van technologie voor de aanpak van de georganiseerde criminaliteit. Tot slot zet het kabinet in op het versterken van de samenwerking met bron- en transitlanden van criminaliteit buiten Europa, zoals in Latijns-Amerika. Ook wijst het kabinet uw Kamer op de in de EU aangenomen EU-Drugsstrategie en het EU-Drugsactieplan 2021–2025.³ Voorts is in EMPACT, het Europees multidisciplinair platform tegen criminele dreigingen, de aanpak van een aantal criminele markten geprioriteerd mede aan de hand van het hiervoor aangehaalde dreigingsbeeld. Binnen het EMPACT-kader werken autoriteiten van EU-lidstaten, -agentschappen, derde landen en andere partijen nauw samen om op basis van gemeenschappelijke analyses EU geprioriteerde criminele dreigingen aan te pakken. Dit gebeurt met behulp van onder meer *joint investigation teams*, analyses, trainingen, het delen van expertise en gezamenlijke operationele acties om criminele netwerken, hun structuren en bedrijfsmodellen te ontmantelen. Nederland draagt hier actief aan bij.

De Minister van Justitie en Veiligheid heeft onlangs onder meer gesprekken gevoerd met zijn Belgische en Franse collega's om de samenwerking bij de grensoverschrijdende aanpak van de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit te versterken. Het kabinet is voornemens om in de komende periode hierover ook andere lidstaten te benaderen.

Geannoteerde agenda 7–8 oktober

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de JBZ-Raad van 7 en 8 oktober 2021 (Kamerstuk 32 317, nr. 709). Zij stellen graag nog enkele vragen over de inzet van de regering.

Europees Openbaar Ministerie (EOM)

De leden van de VVD-fractie vragen of alle lidstaten, inclusief Finland en Slovenië, die dat eerder nog niet hebben gedaan, inmiddels aanklagers hebben voorgedragen voor het EOM. Ook vragen deze leden in hoeverre het feit dat niet alle deelnemende lidstaten wetgeving hebben aangenomen om hun nationale justitiële systemen aan te passen, het EOM belemmert bij zijn werkzaamheden.

Alle lidstaten, met uitzondering van Slovenië, hebben inmiddels gedelegeerde Europese aanklagers voorgedragen. De bedoeling is dat er in totaal 140 gedelegeerde Europese aanklagers worden benoemd verdeeld over de 22 aan het EOM deelnemende lidstaten. Daarvan zijn er op dit moment 91 benoemd. Op een

² Uitwerking breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit, Kamerstuk 29 911, nr. 281; Ondermijningsopgave, rol DG Ondermijning en regie op de afpakketen Kamerstuk 29 911, nr. 286; Voortgang aanpak ondermijnende criminaliteit, Kamerstuk 29 911, nr. 292; Kamerbrief over extra investeringen in het breed offensief tegen ondermijnende criminaliteit | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

³ <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2020/12/18/council-approves-the-eu-drugs-strategy-for-2021-2025/>; <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/13933/eu-drugs-action-plan-2021-2025.pdf>

lidstaat na hebben alle lidstaten inmiddels implementatiewetgeving aangenomen. Het feit dat het wetgevingsproces in een lidstaat nog niet is afgerond is niet behulpzaam voor de werkzaamheden van het EOM. Echter, de verwachting is dat dit op korte termijn alsnog het geval zal zijn.

Situatie voorlopige hechtenis

De leden van de VVD-fractie lezen dat het kabinet een discussie verwelkomt over de vraag hoe in lidstaten de detentieomstandigheden kunnen worden verbeterd. Kan het kabinet nader toelichten wat de inzet is van het kabinet bij de discussie die zal plaatsvinden?

Verbetering van de detentieomstandigheden, en dan vooral de detentieomstandigheden voor degenen die zich in voorlopige hechtenis bevinden, is geen doel dat op korte termijn volledig kan worden gerealiseerd. Voor relatief veel lidstaten geldt dat die omstandigheden in vergelijking met Nederland veel te wensen overlaten, zoals blijkt uit het document ST 12161/2021 van 24 september 2021 dat de Europese Commissie (Commissie) heeft opgesteld⁴. Om die omstandigheden te verbeteren dienen substantiële aanpassingen in detentie-inrichtingen en in de aanstelling en opleiding van deskundig personeel te worden gedaan.

Commissaris Reynders heeft onlangs in een brief aan de lidstaten aangegeven dat daarvoor middelen bestaan in het kader van het meerjarig financieel kader waarbij verschillende fondsen kunnen worden aangeschreven, zoals *Next Generation EU*, het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+) en InvestNL. Het kabinet steunt de oproep van de Commissie om deze fondsen te benutten voor de naleving van bestaande standaarden voor detentieomstandigheden.

Het kabinet ziet de discussie in de JBZ-Raad als een begin van een langer lopend proces. Bewustwording van andere lidstaten van dit probleem en hen stimuleren om oplossingen te bedenken is de belangrijkste inzet van het kabinet. Het kabinet juicht toe dat de EU bereid is tot (co-)financiering van investeringen om detentieomstandigheden in lidstaten te verbeteren.

Voortgang Richtlijn Netwerk- en Informatiebeveiliging (NIB)

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de voortgang rondom het voorstel tot herziening van de NIB-richtlijn. Zij hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen. Voornoemde leden zijn tevreden met het feit dat het kabinet samen met andere lidstaten voor een alternatieve benadering heeft gepleit op basis van risicoanalyses. Kan de Minister de krachtenveldanalyse bij dit voorstel toelichten? Welke bezwaren leven er bij tegenstanders?

Het kabinet volgt het krachtenveld nauwgezet nu er intensieve, wekelijkse onderhandelingen lopen en meerdere lidstaten lijken te bewegen om nog onder dit voorzitterschap een raadspositie te bereiken. Nederland heeft in de onderhandelingen via een non-paper gepleit voor een alternatieve benadering voor het

⁴ Non-paper from the Commission services on detention conditions and procedural rights in pre-trial detention, 24 september 2021, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12161-2021-INIT/en/pdf>

aanwijzen van entiteiten die onder de reikwijdte van de richtlijn vallen. In het voorgestelde alternatief wijzen lidstaten op basis van een risicoanalyse zelf essentiële entiteiten aan binnen de brede groep belangrijke entiteiten, die wordt aangewezen op basis van EU-brede criteria. Zeven lidstaten en Nederland hebben dit non-paper ondertekend, enkele andere lidstaten hebben het voorstel later mondeling gesteund. Tegenstanders van dit alternatieve voorstel vinden dat dit voorstel onvoldoende bijdraagt aan de beoogde harmonisatie van de interne markt en daarmee een hoger niveau van cybersecurity omdat lidstaten mogelijk niet consistent zullen zijn in het aanwijzen van essentiële entiteiten. Daarnaast wijzen lidstaten die kritisch zijn op dit alternatieve voorstel ook op de administratieve last die voor overheden ontstaat als lidstaten risicoanalyses moeten uitvoeren voor alle sectoren die in de bijlage van de richtlijn worden genoemd. Tegelijkertijd brengt het hanteren van de aanwijzingscriteria zoals in het voorstel van de Commissie is gedaan ook de nodige regeldruk in de uitvoering met zich mee, onder andere voor toezichthouders.

Deze leden lezen dat het kabinet heeft voorgesteld dat lidstaten zelf relevante overheidsdiensten kunnen aanwijzen die vallen onder NIB-richtlijn. Zij achten dit positief. Is de Minister het met deze leden eens dat het van belang is dat publieke lichamen zoals ministeries, gemeenten, maar ook onderwijsinstellingen onder de NIB-richtlijn kunnen vallen?

Zoals eerder aangegeven onderschrijft het kabinet het belang van digitale veiligheid ook bij de overheid en bij onderwijsinstellingen maar is het kabinet van mening dat het voorstel voor de NIB2-richtlijn daar niet het juiste instrument voor is.⁵

De NIB2-richtlijn beoogt het bevorderen van de interne markt en het verhogen van het cybersecurityniveau binnen alle lidstaten, specifiek door onderlinge verschillen, onder andere beveiligings-eisen die aan entiteiten gesteld worden, tussen lidstaten te verkleinen. In het BNC-fiche heeft het kabinet aangegeven dat voor de categorie overheidsdiensten niet zomaar een koppeling met het bevorderen van de werking van de interne markt kan worden gemaakt.⁶ Het kabinet onderschrijft het belang van digitale veiligheidseisen bij overheidsdiensten, die in Nederland bijvoorbeeld zijn vastgesteld via de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), maar is kritisch ten aanzien van de keuze om daartoe deze diensten onder het toepassingsbereik van deze richtlijn te laten vallen.⁷

De overheid verschilt organisatorisch van het bedrijfsleven op het gebied van sturing, toezicht, interne structuur, de mate van decentralisatie, aansprakelijkheid en (politieke) verantwoording aan controlerende organen. Er bestaan ook grote onderlinge verschillen tussen de manier waarop dit in verschillende lidstaten is georganiseerd en welke overheidsdiensten in aanmerking zouden komen voor (hogere) beveiligingseisen. Het kabinet is daarom voorstander van een aanpak waarbij de lidstaten de digitale veiligheid van overheidsdiensten bevorderen met voldoende ruimte voor maatwerk per lidstaat.

⁵ Kamerstuk 21 501-33, nr. 866.

⁶ Kamerstuk 22 112, nr. 3053.

⁷ Stcrt. 2019, nr. 26526.

Bovenstaande argumenten voor de overheid gelden ook voor hogeronderwijsinstellingen. De digitale veiligheid en weerbaarheid van (hoger) onderwijsinstellingen moet beter. De Nederlandse onderwijssector is daar druk mee bezig.⁸ De wijze waarop de onderwijssector is georganiseerd verschilt per lidstaat. Het kabinet is daarom ook hier voorstander van een aanpak die ruimte biedt voor maatwerk per lidstaat.

Is de Minister het in het kader van het risico op strategische afhankelijkheden van technologie uit landen met offensieve cyberprogramma's, met deze leden eens dat overheden van vitale sectoren een *supply chain review* moeten kunnen eisen waarbij ook wordt gekeken naar niet-technische factoren, bijvoorbeeld of er afhankelijkheden zijn van technologieën uit riskante landen? Zo ja, is de Minister bereid dit mee te nemen in de onderhandelingen? Zo nee, waarom niet?

Allereerst wil het kabinet benadrukken dat het verhogen van de digitale weerbaarheid van organisaties en ketens van groot belang is. Uit het Cybersecuritybeeld Nederland (CSBN) 2021 blijkt dat aanvallen op de leveranciersketens het afgelopen jaar toegenomen zijn in aantal, omvang en complexiteit.⁹

Het kabinet verwelkomt dan ook dat de Commissie oog heeft gehad voor de weerbaarheid van ketens bij het opstellen van het voorstel voor de NIB2-richtlijn. Zo stelt de Commissie een proces voor waarin de NIB-Samenwerkingsgroep samen met de Commissie en het Europees Agentschap voor Netwerk- en Informatiebeveiliging (ENISA) samenwerken om te komen tot gecoördineerde risicobeoordelingen van kritieke toeleveringsketens in de EU, waarin rekening wordt gehouden met technische en, indien van toepassing, niet-technische risicofactoren, in lijn met de voorbeelden zoals genoemd door de leden van de VVD-fractie. Nederland heeft goede ervaringen opgedaan met het op gestructureerde wijze analyseren van de risico's van toeleveringsketens binnen de EU ten tijde van het opstellen van de gecoördineerde EU-risicobeoordeling van de cyberbeveiliging van 5G-netwerken en de 5G-toolbox in 2019 en 2020.¹⁰ In lijn met de moties van de leden Van den Berg en Moorlag zal het kabinet de mogelijkheid tot het opstellen van deze gecoördineerde sectorale risicobeoordelingen van toeleveringsketens actief steunen in de onderhandelingen.¹¹

Daarnaast schrijft het voorstel voor de NIB2-richtlijn voor dat entiteiten maatregelen moeten treffen voor de beveiliging van de toeleveringsketens als onderdeel van de maatregelen die zij dienen te treffen om de risico's voor de beveiliging van hun netwerk- en informatiesystemen te beheersen. Het kabinet ziet dit, met oog op het dreigingsbeeld, als een wenselijke stap maar zal vanuit het oogpunt van proportionaliteit en uitvoerbaarheid aandringen op verduidelijking en afbakening van deze verplichting.

Eerder hebben de leden van de VVD-fractie hun bezwaren kenbaar gemaakt met betrekking tot de mogelijke administratieve lasten voor niet-vitale midden- en kleinbedrijven. De geschetste voortgang van de

⁸ Kamerstukken 31 288, 31 524 en 26 643, nr. 922

⁹ Kamerstuk 26 643, nr. 767

¹⁰ Kamerstuk 24 095, nrs. 487 en 504

¹¹ Kamerstuk, 24 095, nrs. 487 en 504

richtlijn en de positie van andere lidstaten stelt deze leden niet gerust. Kan de Minister nader toelichten welke bezwaren tegenstanders hebben? Is hij voornemens alternatieven voor te stellen in de onderhandelingen om de administratieve lasten voor mkb'ers te beperken? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?

In het voorstel van de Commissie is opgenomen dat kleine en micro-bedrijven in beginsel zijn uitgezonderd van de reikwijdte van de richtlijn. Middenbedrijven die actief zijn in de sectoren die in de annex zijn genoemd vallen binnen de reikwijdte van de richtlijn. In het BNC-fiche heeft het kabinet aangegeven kritisch te zijn op de proportionaliteit van het voorstel, in het bijzonder op deze grote uitbreiding van het aantal entiteiten dat hiermee onder wettelijke verplichtingen voor cybersecurity wordt gebracht.¹²

In het licht van het ontwikkelende dreigingsbeeld en de constatering dat basismaatregelen voor de beveiliging van netwerk- en informatiesystemen niet of onvoldoende getroffen worden, zoals bijvoorbeeld aangegeven in het CSBN 2021, staat het kabinet open voor een uitbreiding van de reikwijdte van de richtlijn naar extra sectoren en aanbieders.¹³ Daarbij is het voor het kabinet van belang dat deze uitbreiding goed wordt onderbouwd met een risicoanalyse waarin vast komt te staan dat de verplichtingen in de richtlijn proportioneel zijn, gelet de maatschappelijke en economische risico's, en het opleggen hiervan aan de extra aanbieders noodzakelijk is. Het kabinet zoekt daarnaast tijdens de onderhandelingen met andere lidstaten actief naar mogelijkheden om onnodige administratieve lasten te voorkomen, zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid om te differentiëren in de verplichtingen die aan essentiële en belangrijke entiteiten worden opgelegd.

2. Vragen en opmerkingen vanuit de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken op 7 en 8 oktober 2021 in Luxemburg. Zij hebben hierover nog enkele kritische vragen.

SLAPP

De leden van de D66-fractie lezen dat tijdens deze Raad Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) besproken zullen worden. Deze leden maken zich hier grote zorgen over. Het is goed om te lezen dat in Nederland weinig van dit soort zaken voorkomen, maar des te zorgelijker dat deze in andere landen wél veel voorkomen. Veel kleinere media-outlets in Polen en Hongarije hebben de deuren al moeten sluiten, omdat zij begraven werden onder juridische kosten. In ander Europese landen staat de mediavrijheid ook onder druk. Kan de Minister een overzicht geven in welke landen in de EU veel gebruik wordt gemaakt van SLAPP? Klopt het dat er op dit moment bijna 200 strategische rechtszaken lopen tegen de media in Polen? Lopen ervoor zover bij de Minister bekend in Polen ook strategische rechtszaken tegen buitenlandse correspondenten in Polen? Lopen er rechtszaken tegen Nederlandse journalisten? Zo ja, wat doet de Minister om deze journalisten te ondersteunen? Spreekt de Minister zijn Poolse evenknie aan op het gebruik van strategische

¹² Kamerstuk 22 112, nr. 3053.

¹³ Kamerstuk 22 112, nr. 3053.

rechtszaken? Is hij bereid dat deze Raad te doen? Wie zijn onze *like-minded* op dit dossier? Kan de Minister met deze *like-minded* landen een statement maken tijdens deze werklunch over het gebruik van SLAPP? Wat doet Nederland nog meer om de persvrijheid in heel Europa te beschermen? Kunnen Europese media-outlets die te maken krijgen met strategische rechtszaken, aanspraak maken op Europese fondsen voor rechtsbijstand? Zo nee, is dat iets waar de Minister zich voor zou willen inzetten?

Het kabinet merkt op dat in lidstaten waar de democratische rechtsstaat onder grote druk staat ook het verschijnsel *Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP)* meer voorkomt. Onder meer in Polen, Hongarije, Slovenië, Kroatië, Roemenië en Bulgarije komen SLAPP-zaken voor maar ook in andere lidstaten staat de journalistiek onder druk. In Polen komen rechtszaken als bedoeld veel voor zonder dat over de precieze omvang en aard een nadere indicatie kan worden gegeven. In Nederland komen dergelijke rechtszaken tegen journalisten zeer beperkt voor blijkt uit cijfers van PersVeilig. Het kabinet heeft geen signalen dat buitenlandse correspondenten en in het bijzonder Nederlandse journalisten met dergelijke rechtszaken hebben te maken. Om de persvrijheid in het buitenland te bewaken is ondersteuning aan de journalistiek in andere lidstaten niet wenselijk. Onlangs heeft de Minister voor Rechtsbescherming in Den Haag met enkele Poolse journalisten gesproken over de moeilijke omstandigheden waaronder zij werken. De Minister heeft hierbij zijn steun aan hen uitgesproken. Twee jaar geleden sprak de Minister voor Rechtsbescherming met de Poolse Minister van Justitie in Warschau over de Poolse rechtsstaat. Aangezien de Poolse Minister van Justitie niet deelneemt aan de JBZ-Raad zal er geen bilateraal onderhoud plaatsvinden. Het kabinet zal zich kritisch uitspreken over SLAPP. Over de verwachte positie van likeminded lidstaten over maatregelen door lidstaten of door de EU valt nog geen indicatie te geven. Het kabinet zet zich met het media- en justitiebeleid in om de Nederlandse persvrijheid te beschermen en moedigt andere lidstaten in de EU en de Commissie aan voorkomende problemen te adresseren. Het Nederlandse postennetwerk zet zich ook in de EU in voor democratie, de rechtsstaat en mensenrechten, zowel in contacten met regeringen en het maatschappelijke middenveld, als door publieksdiplomatie. De Europese fondsen kunnen worden benut om persvrijheid en mediapluralisme te bevorderen en de Commissie heeft aangekondigd ook in middelen voor juridische en praktische steun aan journalisten in de EU te willen voorzien.

Raadsconclusies EU strategie kinderrechten

De leden van de D66-fractie steunen de inzet, zoals uiteengezet in de geannoteerde agenda. Zij kijken uit naar de uitkomst van de discussie, met name ten aanzien van het LHBTI-standpunt, gezien de houding van enkele lidstaten tegenover dit onderwerp. Kan in het verslag opgenomen worden hoe het voorzitterschap aankeek tegen de Nederlandse inzet op dit onderwerp?

In het verslag van de JBZ-Raad wordt opgenomen hoe de besprekingen op dit onderwerp zijn verlopen.

EOM

De leden van de D66-fractie hebben eerder een uitvoeringsbrief over de motie van het lid Sjoerdsma (Kamerstuk 21 501-02, nr. 2357) over het tegengaan van fraude met EU-fondsen ontvangen. Kan de Minister toelichten in welke mate lidstaten zijn bewogen sindsdien richting deelname aan het EOM? Welke bilaterale gesprekken zijn hierover gevoerd? Hoe staat het met de voordracht van Slovenië voor het EOM? Op welke manier steunt het kabinet de inspanningen van de Commissie om Slovenië hiertoe te bewegen?

Het EOM kan een belangrijke rol vervullen om het EU-budget te beschermen tegen corruptie en fraude. Het kabinet stelt aansluiting bij het EOM dan ook actief aan de orde in bilaterale gesprekken. Zo heeft de Minister van Justitie en Veiligheid dit punt vorig jaar bij zijn Hongaarse en Poolse collega's ter sprake gebracht om deze lidstaten te stimuleren mee te doen. Duidelijk is dat in beide lidstaten nog geen animo voor deelname bestaat. Lidstaten kunnen niet gedwongen worden zich aan te sluiten bij het EOM.

De Sloveense regering is 9 juli jl. gestart met een nieuwe selectieprocedure voor de twee gedelegeerde Europese aanklagers. Dit heeft nog niet tot een nieuwe voordracht geleid. Ook hebben de twee initiële kandidaten een zaak aangespannen tegen het besluit de oorspronkelijke procedure te herstarten. De bestuursrechter heeft op 5 oktober jl. vonnis gewezen. Op het moment van schrijven was het volledige vonnis nog niet beschikbaar. Inmiddels is duidelijk dat de twee kandidaten in het gelijk zijn gesteld. Het kabinet volgt de ontwikkelingen nauwgezet en heeft op verschillende niveaus, zowel richting de Commissie als bilateraal, zijn zorgen over de situatie geuit. Het is op dit moment nog niet duidelijk wat de regering Janša met het vonnis zal doen. Het kabinet zal dan ook in de toekomst bij daarvoor passende gelegenheden aandacht blijven vragen voor de situatie in Slovenië en steunt de Commissie volmondig in haar inspanningen om Slovenië te bewegen haar voordracht op korte termijn alsnog te doen.

Situatie voorlopige hechtenis

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de agendering van het Europees Aanhoudingsbevel (EAB) en detentieomstandigheden op de JBZ-Raad op 7–8 oktober. Zij leggen de Minister voorafgaand enkele vragen voor. Deze leden zouden van de Minister willen weten welke minimumnormen inzake detentievoorwaarden hij belangrijk acht om het wederzijds vertrouwen te versterken, en hoe hij daar tijdens het Raadsdebat op gaat inzetten. Verder willen deze leden de Minister vragen hoe hij omgaat met de lidstaten waarin structureel sprake is van overbevolking van gevangenis. Gaat hij hen hierop aanspreken en, zo ja, hoe?

Zoals aangegeven op de vragen van de leden van de diverse andere fracties bieden de *European Prison Rules* (EPR) een behoorlijk stelsel van minimumstandaarden voor detentieomstandigheden. In de aanstaande JBZ-Raad zal het kabinet andere lidstaten aanmoedigen bestaande standaarden voor detentieomstandigheden na te leven mede voor het goed functioneren van wederzijds vertrouwen. Met de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de EU (HvJEU) zijn de EPR in zekere zin deel

geworden van hetgeen het stelsel van wederzijds vertrouwen inhoudt. Op politiek niveau is het voortdurend antwoord blijven vragen en de dialoog te blijven zoeken het meest effectief. Het blijft echter een kwestie van de lange termijn.

De leden van de D66-fractie lezen dat advocaat-generaal Pitruzzella een oproep heeft gedaan tot EU-wetgeving waarin minimumnormen worden geformuleerd voor materiële detentievoorwaarden en procedurele rechten in voorlopige hechtenis. Hoe kijkt de Minister daartegenaan, zo vragen deze leden. Denk hij dat dit bij kan dragen aan het verbeteren van detentieomstandigheden binnen lidstaten? En denkt hij dat dit kan werken om bedreigingen van het principe van wederzijds vertrouwen tegen te gaan? Welke minimumnormen zouden volgens hem in deze wetgeving moeten worden opgenomen?

Het is geen gegeven dat het tot EU-wetgeving over minimumdetentieomstandigheden gaat komen. In de eerste plaats is het onzeker of de EU over een adequate rechtsgrondslag beschikt om dergelijke normen vast te stellen. In het document van de Commissie¹⁴ valt te lezen dat in enkele conclusies van de advocaat-generaal bij het HvJEU wordt gesuggereerd dat daarvoor ruimte zou zijn, maar het kabinet acht dit op dit moment onvoldoende duidelijk. In de tweede plaats is het de vraag wat de inhoud van dergelijke wetgeving zou moeten zijn. Als het gaat om materiële normen voldoen naar de mening van het kabinet de EPR van de Raad van Europa. Het zou onder de huidige omstandigheden niet verstandig zijn strengere normen voor te stellen aangezien het handhaven van de huidige normen lastig blijkt.

De leden van de D66-fractie begrijpen dat niet alleen zorgen over detentievoorwaarden, maar ook zorgen over de rechtsstatelijkheid rechters kunnen doen aarzelen bij het uitvoeren van EAB's. Het gaat dan om zorgen over toegang van de verdachte tot een eerlijk proces. Ook de Nederlandse rechter heeft op grond hiervan de uitvoering van EAB's geweigerd. Deze leden willen aan de Minister vragen of in het debat over minimumvoorwaarden ook deze zorgen kunnen worden meegenomen, zodat ook op het gebied van het recht op een eerlijk proces duidelijkheid bestaat welke voorwaarden grond zijn om een EAB niet uit te voeren.

De onderwerpen «recht op een eerlijk proces» en «de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht» hebben zeer nadrukkelijk de aandacht van de Commissie en de JBZ-Raad. Ook de Nederlandse rechter heeft hier aandacht voor. Rechtsstatelijkheid keert regelmatig terug op de agenda van de JBZ-Raad.

Als laatste willen de leden van de D66-fractie aandacht vragen voor de Poolse oproep aan Poolse officieren van justitie om niet langer te helpen bij het overleveren van verdachten en veroordeelden aan Nederland. Dit als reactie op het niet uitvoeren van EAB's door de Nederlandse rechter. Dat is in strijd met het Kaderbesluit EAB. Deze leden benadrukken dat dit een onwenselijke situatie is. Zij roepen de Minister op tijdens de JBZ-Raad het gesprek aan te gaan met zijn Poolse evenknie en aandacht te vragen voor dit onderwerp.

¹⁴ Non-paper from the Commission services on detention conditions and procedural rights in pre-trial detention, 24 september 2021, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12161-2021-INIT/en/pdf>

Onlangs heeft de Minister voor Rechtsbescherming in Den Haag met enkele Poolse rechters, advocaten en journalisten gesproken over de moeilijke omstandigheden waaronder zij werken. De Minister heeft hierbij zijn steun aan hen uitgesproken. Twee jaar geleden sprak de Minister voor Rechtsbescherming met de Poolse Minister van Justitie in Warschau over de Poolse rechtsstaat. Aangezien de Poolse Minister van Justitie niet deelneemt aan de JBZ-Raad zal er geen bilateraal gesprek plaatsvinden.

Conferentie Regulation Artificial Intelligence

De leden van de D66-fractie hebben slechts een vraag over de Conferentie *Regulation Artificial Intelligence*. Deze leden vragen welke aspecten van AI worden hier zullen worden behandeld die verschillen van de behandeling in de eerstvolgende Telecomraad.

Tijdens de conferentie op 20 juli jl. is gesproken over het juridisch raamwerk van de conceptverordening. Het was een brede discussie over de inhoud van het voorstel van de Commissie met een focus op het perspectief van bescherming van de fundamentele rechten. Aspecten als de definitie en reikwijdte, de effectiviteit van de werking en het belang van een goede inhoudelijke dialoog over het voorstel met stakeholders kwamen aan de orde. Ook werden de initiatieven van de OECD, UNESCO en de Raad van Europa toegelicht. Hier werd het belang onderstreept van samenwerking en gezamenlijke standaarden. De eerstvolgende informele Telecomraad zal plaatsvinden op 14 oktober aanstaande. Tijdens deze Telecomraad staan de *regulatory design* van de conceptverordening en de uitdagingen voor effectieve implementatie geagendeerd.

Verstrekken van paspoorten aan niet-EU-investeerd

De leden van de D66-fractie merken op dat op dit schriftelijk overleg ook de brief over het verstrekken van paspoorten aan niet-EU-investeerd geagendeerd staat. Zij merken op dat zij zich zorgen maken over dit fenomeen en zij zouden graag zien dat de Europese Commissie hier sterkere acties tegen onderneemt. Welke mogelijkheden ziet de Minister voor een algeheel verbod op deze praktijken? Klopt het dat de Commissie een werkgroep heeft opgezet van lidstaten, die gezamenlijk tot afspraken voor strengere veiligheidsregels moest komen over het verstrekken van EU-paspoorten aan investeerders? Is Nederland lid van die werkgroep? Komt die werkgroep nog bijeen? Zo ja, kan de Kamer een rapportage over de voortgang en de stand van zaken krijgen? Zo nee, waarom niet? Waar loopt het op spaak? En wat doet Nederland om de gesprekken weer op gang te krijgen?

Voor de beantwoording van deze vragen verwijst het kabinet uw Kamer naar de brief die de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid op 2 september jl. over dit onderwerp naar uw Kamer heeft gestuurd¹⁵. Hierin is aangegeven dat de expertgroep die de Commissie had ingesteld en waar Nederland ook aan deelnam sinds november 2019, mede vanwege de coronacrisis, niet meer bijeen is gekomen.

Omdat het verstrekken van de staatsburgerschap een bevoegdheid is van de lidstaten zijn de mogelijkheden voor een algeheel verbod beperkt. De vraag is in hoeverre deze

¹⁵ Kamerstuk 30 573, nr. 187.

bevoegdheid begrensd kan worden door het EU-recht. Daarbij speelt de Commissie als verantwoordelijke voor het toezicht op de naleving van het EU-recht een belangrijke rol. Die rol heeft de Commissie ook daadwerkelijk heeft opgepakt bij dit onderwerp.

Tegen de enige twee lidstaten die nog staatsburgerschap verstrekken aan buitenlandse investeerders, Malta en Cyprus, heeft de Commissie op 20 oktober 2020 inbreukprocedures gestart. De Commissie heeft op 9 juni jl. laten weten verdere stappen te ondernemen in de inbreukprocedure.

De Commissie is van mening dat deze twee lidstaten door staatsburgerschaftsregelingen voor investeerders, die staatsburgerschaft bieden in ruil voor vooraf bepaalde betalingen en investeringen, in te voeren en toe te passen hun verplichtingen uit hoofde van het beginsel van loyale samenwerking (artikel 4, lid 3, VEU) en de definitie van het burgerschap van de Unie zoals vastgelegd in de Verdragen (artikel 20 VWEU) niet nakomen.

Mocht het tot een procedure voor het HvJEU komen, dan is het HvJEU uiteindelijk de instantie die de reikwijdte van de nationale bevoegdheid bepaalt.

Nu deze juridische procedures zijn gestart ziet het kabinet geen reden om de gesprekken over dit onderwerp weer op gang te krijgen.

Europese strategie ter bestrijding van seksueel misbruik van kinderen

De leden van de D66-fractie hebben ook vernomen dat er deze zomer een strategie is gepubliceerd ter bestrijding van seksueel misbruik van kinderen. Over die strategie hebben deze leden nog enkele vragen. Zij hebben specifiek vragen over het aankomende wetsvoorstel van de Commissie om online dienstverleners te verplichten om *child sexual abuse material* (CSAM) te detecteren en te verwijderen. Kan de Minister verduidelijken of hij wil dat het alleen gaat om bekend materiaal, of ook onbekend/nieuw materiaal? Hoe zou volgens de Minister het automatisch detecteren en verwijderen van nieuw materiaal in zijn werk moeten gaan? Welke waarborgen moeten daar op zijn minst bij worden gegeven? Worden dan alle afbeeldingen (bijv. op WhatsApp, Facebook chat etc.) automatisch bekeken om eventueel CSAM te detecteren? Ziet de Minister net als deze leden hier privacyrisico's? Is de Minister het met deze leden eens dat iedere technologie die online dienstverleners gebruiken om CSAM te detecteren, eerst goedgekeurd moet worden door de Autoriteit Persoonsgegevens van de lidstaat waar het bedrijf gevestigd is, zodat de technologieën die gebruikt worden zo privacyvriendelijk mogelijk zijn? Zo nee, waarom niet? Is de Minister het met deze leden eens dat iedere technologie die online dienstverleners gebruiken om CSA te detecteren, gecontroleerd moet worden door onafhankelijke experts, en altijd gepaard moet gaan met menselijk overzicht en beroepsmogelijkheden voor mensen wier content verwijderd en gerapporteerd is? Is de Minister het met deze leden eens dat gebruikte technologieën alleen gebruikt mogen worden voor het detecteren van CSA, en geen enkel ander doel? Kan de Minister statistieken geven over hoeveel slachtoffers van CSA er zijn opgespoord in Nederland via reeds bestaande vrijwillige detectering van onlinedienstproviders? Is de Minister het ermee eens dat er gedetailleerde statistieken nodig zijn via de aankomende wetgeving over de aantallen slachtoffers, vervolgte en veroordeelde daders die gevonden zijn via de verplichte opsporing, valse positieve, om de effectiviteit van verplichte detectering te kunnen bewijzen?

De Commissie heeft in juli 2020 de EU-strategie voor een meer effectieve strijd tegen seksueel kindermisbruik gepresenteerd. Het wetsvoorstel van de Commissie, dat hier onderdeel van vormt, is nog niet gepubliceerd, en wordt voor het einde van dit jaar verwacht. Aangezien het kabinet de precieze reikwijdte van de voorstellen nog niet kent kunnen nog geen uitspraken worden gedaan over de voorwaarden waar eventuele technologieën aan moeten voldoen en de benodigde statistieken. Zodra het wetsvoorstel is gepubliceerd wordt een BNC-fiche opgesteld dat met uw Kamer wordt gedeeld. Het is daarnaast goed om te benadrukken dat in Nederland de HashCheckService tot doel heeft het internet te schonen van reeds bekend CSAM-materiaal en niet het opsporen van slachtoffers.

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het van groot belang is dat rechtshandhaving, privacy en cybersecurity goed moeten worden afgewogen in elk voorstel op respectievelijk domein. Dit betekent dat het belangrijk is om bij voorstellen inzake privacy en cybersecurity de opsporingsbelangen mee te wegen en vice versa. Op deze manier worden de verschillende legitieme belangen gewaarborgd en in evenwicht gehouden.

3. Vragen en opmerkingen vanuit de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben diverse vragen over de geannoteerde agenda voor de aanstaande JBZ-raad.

De leden van de SP-fractie vinden het een goed voornemen dat het voorzitterschap de omstandigheden in gevangenissen en voorlopige hechtenis ter sprake wil brengen. Deze leden vragen al jaren aandacht voor diverse vraagstukken rondom het Europees aanhoudingsbevel (EAB) en de dramatische mensenrechtensituatie voor verdachten. De Kamer heeft zich hierover in juni 2021 ook uitgesproken via de motie van het lid Van Nispen (Kamerstuk 32 317, nr. 696), die de regering oproept om de praktijk van het weigeren van overleveringen van verdachten in andere lidstaten te onderzoeken en te bezien of er ruimere rechterlijke bevoegdheden nodig zijn om EAB's te weigeren. Een tweede motie van het lid Van Nispen (Kamerstuk 32 317, nr. 697), die het mogelijk moet maken om aan de uitvaardigende lidstaat garanties te vragen, bijvoorbeeld rondom detentieomstandigheden, haalde het helaas niet. Kan de regering toelichten hoe zij uitvoering wil gaan geven aan de aangenomen motie van het lid Van Nispen (Kamerstuk 32 317, nr. 696)?

Het onderzoek naar de praktijk in andere lidstaten loopt. Hiertoe bestudeert het kabinet onder andere diverse rapporten over praktische toepassing van het EAB. Het kabinet verwacht uw Kamer voor het einde van het jaar nader inhoudelijk te kunnen informeren.

Dat de detentieomstandigheden nu op de agenda staan, is volgens de leden van de SP-fractie dan ook een uitgelezen kans voor de regering om zich in te zetten op dit thema. Kort geleden bleek uit een stuk van de Europese Commissie hoe slecht de situatie is. Deze leden willen daarom graag weten van de Minister hoe hij aankijkt tegen het feit dat in maar liefst elf lidstaten sprake is van overbezetting van gevangenissen, er in 2020 34 keer sprake was van een schending van artikel 3 van het EVRM en

dat voorlopige hechtenis te gemakkelijk wordt ingezet, onvoldoende wordt onderbouwd en dat daar onvoldoende toezicht op is?¹⁶

Het kabinet maakt zich net als de leden van SP-fractie zorgen over dat overbevolking in detentie-inrichtingen in de lidstaten van EU geen uitzondering is. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft, zoals in het door de leden van SP-fractie aangeduide document wordt toegelicht, door middel van zijn uitspraken, aandacht gevraagd voor de gebrekkige situatie in meerdere Europese landen. Dit document geeft aan dat er veel verbetermogelijkheden zijn. Het kabinet tekent daarbij aan dat werkelijke verbetering grote investeringen vergt in gebouwen en personeel.

Het is niet voldoende om een algemeen beeld te hebben van gronden voor voorlopige hechtenis in andere lidstaten; belangrijker is de wijze waarop die in de praktijk worden gehanteerd en of daarop voldoende rechterlijk toezicht plaatsvindt. In Nederland wordt de voorlopige hechtenis altijd door de rechter getoetst.

Deze leden horen dan ook graag van de Minister wat de inzet van de Nederlandse regering zal zijn.

Zoals gesteld in de antwoorden op gelijkaardige vragen van de leden van VVD-fractie is werkelijke verbetering van detentieomstandigheden in andere lidstaten een kwestie van aanzienlijke investeringen en het hebben van een lange adem. Het kabinet juicht toe dat de EU mogelijkheden voor financiering biedt. Het onderwerp op de agenda plaatsen en houden helpt om andere lidstaten te stimuleren het probleem daadwerkelijk aan te pakken. Ook de uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het HvJEU dragen eraan bij dat het onderwerp op de agenda blijft.

Is de Minister bereid om tot materiële minimumnormen te komen voor detentieomstandigheden? Zo nee, waarom niet?

Dergelijke normen bestaan reeds. De Raad van Europa heeft in 2006 de EPR¹⁷ aanvaard. In de EPR zijn zeer gedetailleerde normen neergelegd die als materiële minimumstandaarden gelden.

Denkt hij dat het tot EU-wetgeving gaat komen om de detentieomstandigheden te verbeteren en voorwaarden te stellen aan voorlopige hechtenis?

Het is geen gegeven dat het tot EU-wetgeving over minimumdetentieomstandigheden gaat komen. In de eerste plaats is het onzeker of de EU over een adequate rechtsgrondslag beschikt om dergelijke standaarden vast te stellen. In het document van de Commissie waarnaar leden van de SP-fractie verwijzen valt te lezen dat in enkele conclusies van de advocaat-generaal bij het HvJEU wordt gesuggereerd dat daarvoor ruimte zou zijn, maar het kabinet acht dit op dit moment onvoldoende duidelijk.

¹⁶ Non-paper from the Commission services on detention conditions and procedural rights in pre-trial detention, 24 september 2021 (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12161-2021-INIT/en/pdf>)

¹⁷ Recommendation Rec (2006) 2 of the Committee of Ministers to member states on European Prison Rules.

In de tweede plaats is het de vraag wat de inhoud van dergelijke wetgeving zou moeten zijn. Als het gaat om materiële normen voldoen naar de mening van het kabinet de EPR van de Raad van Europa. Het zou onder de huidige omstandigheden niet verstandig zijn strengere normen voor te stellen aangezien het handhaven van de huidige normen lastig blijkt.

Deelt de Minister de mening dat rechters een AEB moeten kunnen weigeren, wanneer er sprake is van slechte detentieomstandigheden of een disproportioneel lange of slecht onderbouwde voorlopige hechtenis?

Volgens de geldende jurisprudentie van het HvJEU kunnen de uitvoerende rechterlijke autoriteiten die, ambtshalve of op verzoek van de opgeëiste persoon, een Europees aanhoudingsbevel uitvoeren bij de uitvaardigende autoriteit navraag doen naar de detentieomstandigheden in de desbetreffende lidstaat. De uitvaardigende autoriteit is gehouden daarop te antwoorden. De toets die op basis van die antwoorden moet worden aangelegd verloopt in twee stappen.

Ten eerste moet worden beoordeeld hoe de detentieomstandigheden in de desbetreffende lidstaat in algemene zin zijn. Ten tweede moet worden beoordeeld hoe de specifieke detentieomstandigheden zijn in de inrichting waarin de betrokkene zal worden gedetineerd.

Het HvJEU heeft bevestigd dat de EPR daarbij als richtlijn kunnen worden gebruikt. Zo nodig kan de uitvoerende rechterlijke autoriteit ter zake garanties vragen. Op gegeven garanties zal in beginsel moeten worden vertrouwd. Dat volgt uit het systeem van wederzijdse erkenning. In uitzonderlijke omstandigheden, bijvoorbeeld bij een weigering om garanties af te geven, bestaat de mogelijkheid dat de overleveringsprocedure wordt beëindigd. Daar zijn gevolgen aan verbonden. Indien geen vervolging in Nederland kan plaatsvinden, bijvoorbeeld vanwege het ontbreken van rechtsmacht of dubbele strafbaarheid, dan is er in beginsel geen reden voor verdere vrijheidsbeneming. Straffeloosheid is dan mogelijk. Dat acht het kabinet even ongewenst als zeer ontoereikende detentieomstandigheden.

Een EAB moet volgens het kaderbesluit EAB en de jurisprudentie van het HvJEU steeds worden uitgevoerd. Slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden zoals een dreigende of daadwerkelijke schending van de grondrechten aanvaardt het HvJEU daarop enige uitzonderingen. Duur of onderbouwing van voorlopige hechtenis horen daartoe niet. Dit zijn in beginsel de zaak van de uitvaardigende rechterlijke autoriteit. Een EAB behoeft steeds rechterlijke toetsing.

Is de Minister tevens bereid om op zoek te gaan naar gelijkgestemde lidstaten om samen op te trekken voor het kunnen vragen van waarborgen bij het overleveren van verdachten aan andere lidstaten? Zo nee, waarom niet?

Het vragen van waarborgen voor de detentie-omstandigheden bij overlevering is een taak van de rechterlijke autoriteiten. Die kunnen in speciaal daarvoor dienstige gremia zoals Eurojust of het Europees Justitieel Netwerk uitvragen doen en waar mogelijk met elkaar samenwerken. Regeringen hebben daar geen taak. Wel kunnen regeringen in de JBZ-Raad elkaar aanspreken op het

handhaven en verbeteren van detentieomstandigheden in het algemeen. Deze discussie dient daartoe.

En is de Minister bereid om ook andere problemen met de EAB's ter tafel te brengen, bijvoorbeeld het recht op een eerlijk proces, medische omstandigheden en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht? Zou nee, waarom niet? Is hij in ieder geval bereid om te kijken of dit onderwerp in de toekomst op een JBZ-Raad besproken kan worden?

Medische omstandigheden in detentie-inrichtingen maken ook deel uit van de minimumstandaarden voor detentie. Dat onderwerp komt dus ook aan de orde. De onderwerpen «recht op een eerlijk proces» en «de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht» hebben zeer nadrukkelijk de aandacht van de Commissie en de JBZ-Raad. Ook de Nederlandse rechter heeft hier aandacht voor. Rechtsstatelijkheid keert regelmatig terug op de agenda van de JBZ-Raad.

4. Vragen en opmerkingen vanuit de Volt-fractie

De leden van de Volt-fractie hebben kennisgenomen van de te lezen stukken die voorliggen ter voorbereiding van de aankomende JBZ-Raad op 7 en 8 oktober. Zij vinden het positief dat de stukken dit keer eerder zijn aangeleverd, waardoor de inbrengtermijn langer was dan vorige keer en inbreng geleverd kan worden voordat de conceptverklaringen al naar de pers gelekt zijn. Echter was ook dit maal de agenda al ruimschoots bekend voor de Minister en Staatssecretaris hun brief met de Kamer deelden. Deze leden spreken dan ook de hoop uit dat op termijn de Nederlandse inzet voor de JBZ-Raad ten minste een week voor de aanvang van de Raad besproken kan worden en de stukken daarvoor tijdig aangeleverd zullen zijn.

Daarom heeft de Volt-fractie ook de volgende vragen: Hoe zal de Kamer mee worden genomen in de positiebepaling van het kabinet ten aanzien van dossiers en onderhandelingen in Brussel? Hoe verwerkt het kabinet de uitkomsten van de overleggen met andere EU-lidstaten? Hoe wordt de Kamer hierin meegenomen?

De bijlage bij de brief over Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de EU geeft weer hoe uw Kamer wordt meegenomen bij onderhandelingstrajecten.¹⁸ Uw Kamer ontvangt voor alle Commissievoorstellen een kabinetsreactie in de vorm van een zogenaamd BNC-fiche waarin de inzet van het kabinet wordt weergegeven. Het kabinet informeert uw Kamer daarna conform de richtlijnen in bovengenoemde brief over de uitkomst van overleggen met andere landen in de geannoteerde agenda van de JBZ-Raad. In sommige gevallen zijn de uitkomst van dergelijke onderhandelingen, de insteek van het voorzitterschap of de Commissie voor een bepaald agendapunt of de onderliggende stukken echter pas vlak voor de Raad bekend. Het kabinet kan dan uw Kamer informeren in een schriftelijk overleg of Commissiedebat.

Voortgang Richtlijn Netwerk- en Informatiebeveiliging

Het demissionaire kabinet schrijft in zijn brief van 28 september 2021 over de geannoteerde agenda voor de JBZ-Raad van 7 en 8 oktober dat duidelijk is dat een meerderheid van de lidstaten een uitbreiding van het aantal entiteiten en sectoren ten opzichte van de huidige NIB-richtlijn

¹⁸ Zie hiervoor ook: Kamerstuk 22 112, nr. 2898; d.d.13 juli 2020

steunt. Om welke lidstaten gaat het? Wat is hierin de positie van Nederland? Met welke andere lidstaten is hierover onderling afgestemd?

Het kabinet leidt uit de besprekingen in de raads werkgroep en directe contacten met andere lidstaten af dat er in algemene zin draagvlak bestaat voor een uitbreiding van het aantal entiteiten en sectoren ten opzichte van de huidige NIB-richtlijn. Vanwege de vertrouwelijkheid van deze besprekingen kan het kabinet niet ingaan op de standpunten van individuele lidstaten. In het licht van het ontwikkelende dreigingsbeeld en de constatering dat basismaatregelen voor de beveiliging van netwerk- en informatiesystemen niet of onvoldoende getroffen worden, zoals bijvoorbeeld aangegeven in het CSBN 2021, staat het kabinet in principe open voor een uitbreiding van de reikwijdte van de richtlijn naar extra sectoren en aanbieders.¹⁹ Daarbij is het voor het kabinet van belang dat deze uitbreiding goed wordt onderbouwd met een risicoanalyse waarin vast komt te staan dat de verplichtingen in de richtlijn proportioneel zijn, gelet op de maatschappelijke en economische risico's, en het opleggen hiervan aan de extra aanbieders noodzakelijk is.

Wat waren de bezwaren van het demissionaire kabinet, los van het bezwaar ten aanzien van de alternatieve benadering voor het aanwijzen van entiteiten die onder de reikwijdte van de richtlijn vallen?

In het BNC-fiche over het voorstel tot herziening van de NIB-richtlijn plaatst het kabinet enkele kritische kanttekeningen bij het voorstel.²⁰ Deze kanttekeningen hebben onder andere betrekking op de samenhang met andere EU-wetgeving die raakt aan cybersecurity, de proportionaliteit van, in het bijzonder, de grote uitbreiding van het aantal aanbieders dat onder de richtlijn wordt gebracht, en het verstrekken voorschrijven van de wijze waarop de lidstaten in wetgeving de invulling van toezicht en handhaving moeten regelen.

Op basis waarvan concludeert het demissionaire kabinet dat een meerderheid van de lidstaten op dit moment geen voorstander lijkt van een specifieke wet die voorrang krijgt boven algemene wetgeving voor aanbieders van openbare elektronische communicatienetwerken of -diensten?

In de raads werkgroep is met name ook door Nederland de samenhang tussen het voorstel voor de NIB2-richtlijn en de *European Electronic Communications Code (EECC)* op verschillende momenten ter sprake gebracht, waarbij door Nederland ook is gevraagd naar de reden waarom geen gebruik is gemaakt van een wet die voorrang krijgt op algemene wetgeving (*lex specialis*) voor de EECC, zoals ook in het BNC-fiche is vermeld.²¹ In de gesprekken die in de raads werkgroep worden gevoerd lijkt een meerderheid van lidstaten voorstander te zijn voor het verplaatsen van telecomveiligheid vanuit de EECC naar de NIB2-richtlijn.

Wat is de Nederlandse inzet bij de onderhandelingen die zullen plaatsvinden dit najaar op basis van de compromisvoorstellen die het voorzitterschap heeft voorbereid?

¹⁹ Kamerstuk 26 643, nr. 767.

²⁰ Kamerstuk 22 112, nr. 3053.

²¹ Idem.

Het kabinet zal de inzet voor het vervolg van de onderhandelingen blijven vormgeven aan de hand van de beoordeling van het voorstel zoals vastgelegd in het BNC-fiche en de ontwikkeling van het krachtenveld.

Werkbezoek Egypte

De leden van de Volt-fractie vragen de Staatssecretaris wat haar overwegingen zijn om te rapporteren over een bilateraal werkbezoek aan Egypte in het kader van de JBZ-Raad (zijnde een Europese aangelegenheid).

Het kabinet hecht eraan uw Kamer tijdig en goed te informeren. De aankomende JBZ-Raad zal onder andere spreken over de externe dimensie van migratie. De intentieverklaring die Nederland en Egypte overeenkwamen over migratiesamenwerking raken daaraan. De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid is voornemens haar ervaringen met collega's in de JBZ-Raad te delen. Daarmee deed de gelegenheid zich voor uw Kamer te informeren over het werkbezoek van de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid via de geannoteerde agenda van de JBZ-Raad.

Geannoteerde agenda van de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken, 7–8 oktober 2021

Werklunch: Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP)

Welke maatregelen acht de Minister noodzakelijk om op te nemen in anti-SLAPP-wetgeving? Aan welke actie dan wel op lidstaat- dan wel op EU-niveau zou de Minister prioriteit willen geven in het kader van SLAPP? Is de Minister bereid om anti-SLAPP-wetgeving in Nederland te introduceren om een mogelijke afbrokkeling van de rechtsstaat en persvrijheid in de toekomst te voorkomen? Acht de Minister anti-SLAPP-wetgeving voldoende om de journalisten, ngo's en het maatschappelijk middenveld te beschermen? Welke andere maatregelen zou de Minister graag op EU-niveau nog bespreken om eventuele toekomstige anti-SLAPP-wetgeving te flankeren?

Het kabinet benadrukt in de eerste plaats dat de vrijheid van meningsuiting en vrije en pluriforme media cruciaal zijn voor het functioneren van Europese democratieën. Het kabinet is daarom van mening dat het nodig is om SLAPP in Europees verband aan de orde te stellen in combinatie met het belang van de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de rechtspraak. In Nederland komen dergelijke rechtszaken tegen journalisten echter zeer beperkt voor. Dit blijkt uit cijfers van PersVeilig. Wat betreft NGOs en het maatschappelijk middenveld in Nederland zijn er geen signalen hieromtrent bekend. Belangrijk is dat, waar nodig, binnen lidstaten inspanningen worden verricht om de procedurele waarborgen te versterken en dat de EU actie ter ondersteuning daarvan onderneemt. Dergelijke rechtszaken maken misbruik van het rechtsstelsel en hebben een bevriezende effect op het maatschappelijk middenveld waardoor de vrijheid van meningsuiting en andere grondrechten beperkt worden. Het civiel- en strafrecht mogen niet worden misbruikt om journalisten het zwijgen op te leggen of deelname aan het publieke debat te ontmoedigen en bemoeilijken. Hierin ligt een grondwettelijke verantwoordelijkheid in lidstaten van de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken voor de bescherming van de rechten van journalisten en politieke activisten. Het kabinet ziet eventuele

voorstellen van de Commissie op dit gebied met belangstelling tegemoet.

Raadsconclusies EU-strategie kinderrechten

De leden van de Volt-fractie vragen de Minister een impressie te geven van de Raadsconclusies. Is de Minister tevreden met de Raadsconclusies zoals deze nu voorliggen? Wat zijn hierbij de prioriteiten voor Nederland? Is de Minister van mening dat de Raadsconclusies genoeg ambitie tonen met betrekking tot de rechten van het kind?

Het borgen, bevorderen en naleven van kinderrechten is belangrijk. Het is positief dat met deze Raadsconclusies aandacht wordt gevraagd voor kinderrechten zodat kinderrechten nog beter betrokken zullen worden bij het opstellen van beleid en wetgeving. De kabinetsreactie op de EU-Kinderrechtenstrategie heeft uw Kamer ontvangen op 30 april 2021.²²

De Nederlandse prioriteiten tijdens de besprekingen over de Raadsconclusies waren subsidiariteit, balans tussen thema's en het behoud van eerder overeengekomen taalgebruik op thema's als gendergelijkheid en gelijke rechten voor LHBTI-personen. Het kabinet vindt het van belang dat lidstaten de vrijheid behouden om met nationaal beleid invulling te geven aan de Kinderrechtenstrategie. Daarom heeft het kabinet tijdens de besprekingen verzocht de tekst – met het oog op de subsidiariteit – anders te formuleren. Dit heeft geleid tot aanpassingen in de formulering van de tekst. De Raadsconclusies hebben een vrij sterke focus op thema's die raken aan justitie en veiligheid, zoals kindvriendelijke rechtsprocedures, migratie en geweld tegen kinderen. Het kabinet heeft geprobeerd hier meer balans in aan te brengen. Dit heeft geleid tot aanvullingen in de Raadsconclusies, bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering. Tenslotte heeft het kabinet zich met een groot aantal andere lidstaten ingezet om te verwijzen naar kwetsbare groepen, in het bijzonder LHBTI-kinderen. Dit stuit op weerstand bij enkele lidstaten. Op het moment van beantwoording is niet duidelijk of de hier ontstane impasse is doorbroken. Het kabinet houdt vast aan dergelijke verwijzingen en zal geen steun verlenen aan Raadsconclusies indien deze passage verwijderd wordt.

In het eerdere BNC-fiche verwelkomde het kabinet het initiatief, maar steunde een nationale implementatie en daardoor geen juridisch bindende maatregelen. Deze leden begrijpen dat uitvoering van beleid mogelijk lidstaatgebonden is, met inachtneming van de nationale organisatie van onderwijs, gezondheidszorg, jeugdbescherming en de inrichting van rechtsprocedures, maar hebben daarbij ook de angst dat het niet op enige manier bindend maken van de strategie leidt tot een strategie zonder tanden en dat er geen enkele verplichting is voor lidstaten om ten minste aan minimumstandaarden te voldoen. Is de Minister dit met de deze leden eens? Welke mogelijkheden zijn er om lidstaten alsnog verantwoordelijk te houden voor de minimumstandaarden die gewaarborgd moeten zijn in de EU-strategie kinderrechten?

Het kabinet is van mening dat de onderwerpen die worden benoemd in de EU-Kinderrechtenstrategie in sterke mate ook een nationale, regionale of lokale component hebben. Het kabinet vindt het dan ook belangrijk dat de uitwerking van de strategie

²² Kamerstuk 22 112, nr. 3098.

goed aansluit bij de nationale context. Zo zijn er ook een aantal terreinen uit de strategie die onder de exclusieve bevoegdheid vallen van de lidstaten. Lidstaten moeten daarom de vrijheid behouden om met nationaal beleid invulling te geven aan deze strategie. In die zin is het goed dat de strategie juridisch niet-bindend is.

Is de Minister op de hoogte van de resolutie van het Europees Parlement (EP) waarin een meerderheid in het EP zich uitsprak voor het erkennen van huwelijken uit hetzelfde geslacht om zowel bewegingsvrijheid en familierecht te garanderen voor gezinnen in elke lidstaat, onafhankelijk van de samenstelling van het gezin? Welke waarborgen voorziet de Minister op EU-niveau om te kunnen garanderen dat er tussen lidstaten een wederzijdse erkenning van ouderschap plaatsvindt? Is de Minister het met deze leden eens dat, wanneer overgelaten aan de lidstaten, dit niet zal gebeuren en er daarom EU-brede juridisch bindende voorstellen moeten komen?

Het kabinet heeft kennisgenomen van deze resolutie van het Europees Parlement en deelt de zorgen van de Europarlementariërs over de positie van kinderen en ouders in regenbooggezinnen in Europa. Mede om die reden heeft het kabinet geïnterveneerd in de lopende zaak C-490/20 over de erkenning van ouderschap in Bulgarije van een in Spanje geboren kind van een Britse en een Bulgaarse moeder. De inzet van het kabinet is daarbij dat ouderschap ontstaan in de ene lidstaat zou moeten worden erkend binnen de hele EU. Dat is ook de inzet van de Commissie die heeft aangekondigd met een verordening te komen op dit punt.²³ Tegelijkertijd hecht het kabinet eraan op te merken dat de wederzijdse erkenning van ouderschap een gevoelig onderwerp betreft, ook omdat afstammingsrecht nauw samenhangt met nationaliteitsrecht. Voor de totstandkoming van een verordening op dit terrein moeten alle lidstaten instemmen (artikel 81, derde lid, Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie).

Europees Openbaar Ministerie

De leden van de Volt-fractie merken op dat het Europees Openbaar Ministerie dat drie maanden geleden in werking is getreden, momenteel ongeveer 300 zaken van fraude onderzoekt met EU-budget, met mogelijk 4,5 miljard schade, waaronder onderzoek in Nederland, Duitsland, Slowakije, Bulgarije en Hongarije. Klopt dit? Op welke termijn verwacht de Minister hierover een uitspraak? Op welke manier zal Nederland hieraan opvolging geven, mocht Nederland betrokken blijken bij fraude? Op welke manier zal de Minister hieraan opvolging geven op Europees niveau om te voorkomen dat EU-gelden gebruikt worden voor fraude? Hoe verhouden zich deze fraudezaken tot het corona herstellfonds (NGEU)?

Blijkens een mededeling van mevrouw Kövesi in het Europees Parlement op 1 oktober jl. lopen er op dit moment 350 onderzoeken bij het EOM en gaat het daarbij om mogelijk 4,6 miljard euro schade ten nadele van de EU-begroting. Het EOM heeft eerder aangegeven dat een onderzoek in Duitsland een btw-carrouselfraudezaak betreft met vertakkingen naar onder meer Nederland. Uit de aard der zaak is het kabinet niet in de gelegenheid hier verder in te gaan op de inhoud van deze of andere lopende onderzoeken aangezien die onder de verantwoor-

²³ Zie hierover: Kamerstuk 22 112, nrs. 3002 en 3099.

delijkheid van het EOM plaatsvinden. Ook kan het kabinet niet vooruitlopen op de uitkomsten van deze onderzoeken of in dit stadium uitspraken doen over de mogelijke gevolgen daarvan voor het Nederlandse beleid ter bestrijding van EU-fraude.

Situatie voorlopige hechtenis

Het demissionaire kabinet geeft aan dat niet bekend is of een uitvraag naar de detentieomstandigheden en de gevolgen daarvan voor bijvoorbeeld overlevering in het kader van een EAB is gedaan. Betekent dit dat het demissionaire kabinet niet van dergelijke verzoeken op de hoogte is? Of dat het demissionaire kabinet weet dat deze nooit zijn gedaan?

Uitvraag naar de detentieomstandigheden in andere lidstaten in het kader van de uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel is een taak die exclusief aan uitvoerende rechterlijke autoriteit behoort. Het kabinet is op de hoogte dat de Nederlandse rechter deze uitvragen regelmatig doet aan andere lidstaten. Het kabinet is niet op de hoogte of rechters in andere lidstaten een vraag aan de Nederlandse rechterlijke autoriteiten hebben gericht. In de aanstaande JBZ-Raad zal het kabinet andere lidstaten aanmoedigen bestaande standaarden voor detentieomstandigheden na te leven mede in het kader van de EAB om goede overleveringsvoorwaarden te creëren.

Is het demissionaire kabinet van het standpunt dat de detentieomstandigheden in Nederland, gelet op het niveau in de afzonderlijke lidstaten en het gemiddelde van de EU, redenen kunnen geven voor andere lidstaten om niet over te gaan tot overlevering? Welke afweging ligt hieraan ten grondslag?

In Nederland zijn de detentieomstandigheden in vergelijking tot een groot deel van andere EU-lidstaten en derde landen relatief hoog. Het Nederlandse niveau van detentieomstandigheden voldoet in ruime mate aan de minimummaatstaven van de EPR. Nederland staat daar bij open voor suggesties van andere lidstaten. Gegeven de toetsingsmethode, die uiteengezet is bij de beantwoording van de vragen van de leden van de SP-fractie en de daarbij aan te leggen normen, acht het kabinet het waarschijnlijk dat Nederland zowel in algemene zin als in de omstandigheden van een denkbaar individueel geval een dergelijke toets zou kunnen doorstaan. Ook Nederland zou om specifieke garanties kunnen worden gevraagd.

Is de Minister bereid om – in het geval dergelijke uitvragen er nog niet zijn geweest – met andere EU-lidstaten in gesprek te gaan om eventuele zwakten in het Nederlandse systeem te verhelpen?

Tekortkomingen in de detentieomstandigheden zijn nadrukkelijk onderwerp van gesprek. Dat betekent niet alleen dat tekortkomingen in andere lidstaten worden besproken. Nederland zal ook openstaan voor opmerkingen van andere lidstaten.

Het demissionaire kabinet schrijft voorts dat het de algemene, politieke discussie over de situatie en hoe deze verbeterd kan worden in de desbetreffende lidstaten onderstreept en dat het de belangen van menswaardige detentieomstandigheden onderstreept. Wat zijn volgens het demissionaire kabinet menswaardige detentieomstandigheden?

Zoals aangegeven op de vragen van de leden van de SP-fractie bieden de EPR een behoorlijk stelsel van minimumstandaarden voor detentieomstandigheden.

Sluit het demissionaire kabinet bij de boordeling van wat de ondergrenzen van menswaardige detentieomstandigheden zijn, aan bij het overzicht van het secretariaat-generaal van de Raad uit het non-paper van de diensten op het gebied van detentieomstandigheden en procedurele rechten van 24 september 2021?

Het kabinet kan zich in algemene zin vinden in hetgeen in het stuk van het Voorzitterschap naar voren wordt gebracht.

Voor zover het demissionaire kabinet afwijkt van bepaalde minimumstandaarden, wat is daarvoor de reden? Bij de afwezigheid van welke standaarden in andere lidstaten zou het demissionaire kabinet in ieder geval niet overgaan tot uitlevering?

De EPR waarnaar wordt verwezen vormen minimumstandaarden. Het karakter van dergelijke standaarden brengt met zich mee dat met aanvaarding daarvan in beginsel geen lagere standaarden worden geaccepteerd. Dit principe wordt ook erkend in de rechtspraak.

Uitlevering moet worden onderscheiden van overlevering. In de JBZ-Raad wordt uitsluitend gesproken over overlevering. Overlevering is een taak die bij uitsluiting aan de rechter is opgedragen, niet aan het kabinet. Uitlevering naar landen buiten de EU en buiten de daarmee krachtens afzonderlijke verdragen vergelijkbare landen als het VK, Noorwegen en IJsland (op basis van verdragen) biedt wel de mogelijkheid om, nadat de rechter de uitlevering toelaatbaar heeft verklaard, de algehele mensenrechtelijke situatie in ogenschouw te nemen bij de beoordeling of ook tot de uitlevering wordt overgegaan. Daarbij spelen de detentieomstandigheden een rol. De EPR kunnen daarbij worden gehanteerd tegen andere Europese landen voor zover die lid zijn van de Raad van Europa. De EPR en de rapporten van het Comité voor de Preventie van Foltering, waarin dergelijke maatstaven eveneens zijn terug te vinden, zijn daarbij het kader. In de praktijk wordt aan derde landen garanties gevraagd.

Welke inspanningen levert het demissionaire kabinet nu al om de aanwezigheid van deze standaarden in andere lidstaten te bevorderen? Met welke andere lidstaten trekt het demissionaire kabinet hierbij op? Welke inzet zal het demissionaire kabinet hebben in de algemene politieke discussie over dit onderwerp? Waar zal het demissionaire kabinet concreet op aandringen? Welke maatregelen gaat het voorstellen?

Het kabinet acht het belangrijk dit onderwerp van tijd tot tijd op de JBZ-Raad te bespreken om ook op politiek niveau aandacht te blijven vragen voor naleving van bestaande standaarden voor detentievoorwaarden. Zoals is aangegeven in antwoord op de vragen van de leden van de fracties van de VVD en de SP zijn hiervoor substantiële investeringen in gebouwen en personeel noodzakelijk. Dat is een zaak van lange termijn. Het kabinet juicht toe dat de EU bereid is tot (co-)financiering van deze investeringen via diverse geldstromen. Naar het oordeel van het kabinet is hier brede steun voor.

De leden van de Volt-fractie onderschrijven net als het demissionaire kabinet het belang van de bescherming van fundamentele rechten en de menselijke maat in de toepassing van digitale technologieën in de rechtspleging en handhaving, maar onderstrepen dat dit belang ook geldt buiten de rechtspleging en handhaving. Zij vragen het demissionaire kabinet dan ook welke criteria en grondrechten het afweegt bij het vinden van de balans tussen de mogelijkheid om AI in te zetten voor rechtshandhavingdiensten en het beschermen van fundamentele rechten. Hoe vult het demissionaire kabinet deze afweging concreet in? Welke grondrechten uit de Nederlandse Grondwet, het EVRM en het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie moeten bij de toepassing en ontwikkeling van digitale technologieën (waaronder AI-systemen) volgens het demissionaire kabinet worden afgewogen? Met welke andere lidstaten trekt de Nederlandse regering op in de gesprekken in Europees verband? Welke afspraken zijn daarover gemaakt met andere lidstaten?

De grondrechten gelden onverkort in de digitale wereld. De Grondwet geeft aan of en onder welke voorwaarden een grondrecht kan worden ingeperkt. Ook verdragen kennen een dergelijke «beperingssystematiek». Voor een studie naar de grondrechten die in het geding kunnen zijn bij de toepassing van algoritmen (waaronder AI) verwijst het kabinet naar het onderzoek «Algoritmes en grondrechten»²⁴ van de Universiteit Utrecht en de kabinetsreactie²⁵ daarop, en naar de beleidsbrief AI, publieke waarden en mensenrechten²⁶. Ook voor de rechtshandhaving gelden (alle) grondrechten onverkort. Een inbreuk op grondrechten in het kader van de rechtshandhaving kan onder voorwaarden echter gerechtvaardigd zijn. Bij inbreuken op grondrechten door de rechtshandhaving geldt een stelsel van eisen en criteria om te bepalen of deze inbreuk proportioneel is in verhouding tot het belang van de opsporing.

In deze fase wordt de conceptverordening in Europees verband met name besproken in de raads werkgroep Telecom en daaraan gekoppelde workshops waarin de conceptverordening artikelsgewijs wordt behandeld. Deze overleggen en workshops staan op dit moment nog vooral in het teken van het stellen van vragen en het verduidelijken van specifieke definities en/of concepten uit de verordening. Het kabinet gebruikt de uitkomsten en antwoorden die volgen uit deze raads werkgroepen en workshops in een later stadium voor (nadere) standpuntbepaling en, waar nodig en mogelijk, het gezamenlijk optrekken met gelijkgestemde lidstaten.

In de beantwoording van vragen van deze leden van 5 juli 2021 wordt gesteld dat het demissionaire kabinet positief staat tegenover de concept-AI-verordening, die is gebaseerd op een risicobenadering. De risicobenadering wordt als belangrijk gezien voor het waarborgen van de proportionaliteit. Deze leden onderschrijven dat proportionaliteit als uitgangspunt belangrijk is. Zij zijn het ook met het demissionaire kabinet eens dat het huidige voorstel veel brede definities en omschrijvingen bevat. Hierdoor is het risico, zoals het kabinet terecht stelt, enerzijds dat de verordening uiteindelijk buitenproportioneel hoge eisen stelt aan AI-systemen, anderzijds zien deze leden op dit moment het risico dat de

²⁴ Bijlage bij Kamerstuk 26 643, nr. 601

²⁵ Kamerstuk 26 643, nr. 601.

²⁶ Kamerstuk 26 643 en 32 761, nr. 642

verordening juist een te laag beschermingsniveau biedt vanwege een te nauwe categorie AI-systemen die als hoog-risico worden gezien. Welke categorieën AI-systemen zouden volgens het demissionaire kabinet als hoog-risico moeten worden gekwalificeerd en op basis van welke afweging komt het demissionaire kabinet tot die conclusie?

Het kabinet staat achter een risico gebaseerde aanpak waarbij de eisen proportioneel zijn ten opzichte van het geïdentificeerde risico. In dit opzicht kan het kabinet de vierdeling, zoals voorgesteld in de conceptverordening, volgen. De conceptverordening onderscheidt categorieën van risico's voor de gezondheid, veiligheid en schending van mensenrechten als gevolg van AI-systemen. Deze categorieën zijn i) onaanvaardbaar, ii) hoog, iii) beperkt risico en iv) minimaal of geen risico en het kabinet kan zich in algemene zin vinden in deze categorieën.

Voor hoog-risico AI-systemen gelden uitgebreide eisen om de risico's te voorkomen of te mitigeren (zie vanaf artikel 9 van de conceptverordening), zoals de plicht een ex ante conformiteitsbeoordeling uit te (laten) voeren. Dit geldt voor producten die nu al gereguleerd zijn via Europese productregulering (zie bijlage II van de conceptverordening) en voor AI-systemen die worden toegepast voor bepaalde doeleinden in een aantal (toepassings-)gebieden die zijn beschreven in bijlage III van de conceptverordening. Het kabinet begrijpt de voorgestelde categorieën en beraadt zich op een standpunt over eventuele aanscherping en indeling van AI-systemen in deze categorieën.

Het kabinet oordeelt, zoals te lezen in het BNC-fiche,²⁷ in beginsel positief over de proportionaliteit van het voorstel. De voorgestelde vorm en inhoud van het voorstel staan in een evenredige verhouding tot het doel: ervoor zorgen dat AI-systemen die op de Europese markt worden gebracht en gebruikt, veilig en in overeenstemming zijn met de geldende fundamentele rechten en waarden binnen de EU. De benadering om striktere verplichtingen voor AI-systemen vast te leggen op basis van het risico dat zij vormen acht het kabinet geschikt ter realisatie van de in het voorstel opgenomen doelstellingen met betrekking tot veiligheid en fundamentele rechten. Het kabinet heeft vragen in relatie tot de uitvoerbaarheid en haalbaarheid van de gekozen systematiek voor organisaties in de praktijk.

Situatie van rechterlijke macht in Afghanistan

De leden van de Volt-fractie onderschrijven de zorgen die Italië uit omtrent de positie van de rechterlijke macht in Afghanistan na de machts-overname van de Taliban. Het is overduidelijk dat de rechtsstaat in Afghanistan op dit moment geweld wordt aangedaan. Deze leden vragen het demissionaire kabinet om meer te doen dan slechts verwelkomen dat wordt stilgestaan bij deze situatie. Graag horen deze leden of het demissionaire kabinet de zorgen van Italië deelt. Zo ja, wat gaat het demissionaire kabinet daaraan doen of doet het al om de rechterlijke macht in Afghanistan te ondersteunen? Met welke inzet gaat het demissionaire kabinet ervoor zorgen dat in EU-verband of met afzonderlijke lidstaten wordt gewerkt aan het beschermen van de rechterlijke macht en daarmee onafhankelijke rechtspraak en rechtsstaat in Afghanistan? Welke concrete beleidsvoorstellen zal het demissionaire kabinet doen? Heeft het demissionaire kabinet hierover al contact met andere lidstaten? Zo ja,

²⁷ Kamerstuk 35 913, nr. A.

welke? Indien het demissionaire kabinet niets doet, wat is daarvoor de motivering?

Het kabinet deelt de zorgen van Italië en de Volt-fractie over de diverse groepen die onder het Talibanregime risico lopen en waardeert het initiatief van Italië specifiek aandacht te vragen voor de rechterlijke macht. In EU-verband wordt gesproken over de mogelijkheden om bescherming te bieden aan kwetsbare groepen en individuen. Op 7 oktober aanstaande organiseren Hoge Vertegenwoordiger Josep Borrell en Eurocommissaris Ylva Johansson van Binnenlandse Zaken een «*High Level Forum on providing protection to Afghans at risk*» waaraan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid zal deelnemen. De inzet van het forum is te komen tot een gezamenlijk actieplan waarbij de aandacht speciaal uitgaat naar het in veiligheid brengen van Afghanen die daar dringend behoefte aan hebben en de samenwerking binnen de EU hiertoe. Steun aan de rechterlijke macht onder het Talibanbewind is niet aan de orde. In de JBZ-Raad zal het kabinet de informatie van Italië aanhoren en meenemen in verdere inzetbepaling.

Resultaten van de zesde evaluatie van de gedragscode Hate Speech Online

De leden van de Volt-fractie zien grote uitdagingen op het gebied van het tegengaan van hate speech. Zowel online als offline. Daarom kijken deze leden uit naar de evaluatie van de gedragscode Hate Speech Online. Daarover hebben deze leden nog wel de volgende vragen: Op welke concrete punten zal het demissionaire kabinet letten bij het aanhoren van de evaluatie? Welke resultaten verwacht het demissionaire kabinet van de evaluatie en mocht aan deze resultaten worden voldaan, waar gaat het demissionaire kabinet dan in de JBZ-Raad op aansturen? Zijn er andere beleidsmaatregelen die het demissionaire kabinet zinvol acht om op Europees niveau op aan te sturen in strijd tegen hate speech, anders dan de gedragscode Hate Speech Online? Zijn er best practices die Nederland heeft in de strijd tegen Hate Speech Online, die het kan delen in de JBZ-Raad om de aanpak op EU-niveau te versterken? Zo ja, welke? Gaat het demissionaire kabinet dit in de JBZ-Raad delen?

De uitkomsten van de zesde evaluatie van de gedragscode *Hate Speech Online* zijn nog niet bekend. Internationale samenwerking is bij de aanpak van online hate speech essentieel. Het kabinet is intensief bij de Europese aanpak betrokken en is hierover in gesprek met lidstaten, belangenorganisaties en onlineplatformen.

De belangrijkste inspanningsverplichting van de gedragscode *Hate Speech Online* betreft de afdoening en eventuele verwijdering van haat zaaiende uitingen na meldingen van gebruikers binnen 24 uur. Verder is een expertgroep, waarvoor Nederland de vicevoorzitter levert, bezig om een nieuwe aanbeveling op te stellen inzake de aanpak van onlinediscriminatie. Daarnaast is het van belang om verdergaande afspraken te maken om platformen ertoe te bewegen zich (nog) meer in te spannen om ongewenst gedrag online te voorkomen.

De Commissie informeert de JBZ-Raad over de uitkomsten van de zesde evaluatie van de gedragscode Hate Speech Online. Er wordt geen verdere discussie voorzien.

Met betrekking tot de nationale aanpak van online hate speech is het kabinet aan het onderzoeken op welke manier het beste

uitvoering kan worden gegeven aan de aangenomen gewijzigde motie van het Kamerlid Jasper van Dijk²⁸ om te bezien op welke manier de aanpak van racisme op het internet geïntensiveerd kan worden.

Digitale dimensie van het onderzoeken van seksueel kindermisbruik

De leden van de Volt-fractie lezen in brief van de Minister dat Nederland «over het algemeen» de voorstellen van de Europese Commissie om seksueel kindermisbruik gezamenlijk aan te pakken steunt. Op welke aspecten steunt Nederland deze strategie niet? Welke aspecten hebben volgens de Minister prioriteit? Op welke concrete aspecten zal de Minister in zijn inbreng in de Raad nadruk leggen, naast de noodzaak om de inspanningen te intensiveren? Wat zijn volgens de Minister de meest urgente doelstellingen die nagestreefd moeten worden?

Voor de appreciatie van de EU-strategie voor een meer effectieve strijd tegen seksueel kindermisbruik wijst het kabinet uw Kamer op het BNC-fiche dat het kabinet op 25 september 2020 naar uw Kamer heeft verzonden.²⁹ Het kabinet ondersteunt de oproep om het huidige wettelijk kader spoedig te implementeren en verwelkomt het wetsvoorstel om onlinedienstverleners te verplichten bekend materiaal van seksueel kindermisbruik op te sporen en daarvan melding te maken. Ook ondersteunt het kabinet de initiatieven voor de versterking van de rechtshandhaving en de verbetering van samenwerking tussen stakeholders. Het kabinet kijkt uit naar het wetsvoorstel van de Commissie, dat naar verwachting voor het einde van het jaar gereed is. Zodra het wetsvoorstel gepubliceerd is zal een BNC-fiche worden opgesteld en met uw Kamer worden gedeeld.

Publiek-private samenwerking is essentieel voor de aanpak van online seksueel kindermisbruik, ook op Europees niveau. De samenwerking met de private sector heeft in Nederland al geleid tot successen. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de HashCheck-Service. Aan de Commissie is aangeboden deze dienst ook voor andere lidstaten beschikbaar te stellen, zodat afbeeldingen ook daar kunnen worden gedetecteerd en verwijderd. Voor een effectieve aanpak van online seksueel kindermisbruik is het noodzakelijk dat bedrijven zelf ook hun verantwoordelijkheid nemen, waarbij vrijblijvendheid niet meer volstaat. In Nederland wordt daarom momenteel gewerkt aan bestuursrechtelijke handhaving en de oprichting van een bevoegde Autoriteit. De verantwoordelijkheid van bedrijven overstijgt de aanpak van online seksueel kindermisbruik. Het is van belang aandacht te hebben voor het misbruik van hostingproviders en online dienstverleners voor illegale content.

In zijn brief geeft de Minister aan dat er in de Raad gesproken zal worden over «het belang van toegang tot gegevens voor rechtshandavingsdiensten». Wat is de appreciatie van de Minister met betrekking hierop? In hoeverre zou toegang tot data voor bevoegde autoriteiten beschikbaar moeten zijn volgens de Minister om voldoende effectief te blijven? Zal de Minister zich bij de onderhandelingen inzetten om hierbij ook acht te nemen op privacywetgeving? Voor welke maatregelen zal de Minister zich sterk maken om ervoor te zorgen dat in alle lidstaten zorgvuldig om wordt gegaan met datacollectie, -verwerking en -uitwisselingen? Kan de Minister

²⁸ Kamerstuk 35 164, nr. 12

²⁹ Kamerstuk 22 112, nr. 2926

garanderen dat burgers inzage kunnen krijgen in de wijze waarop hun data gebruikt en verwerkt worden?

Hoe verhoudt deze wetgeving zich tot andere dossiers, zoals dataretentie, e-privacy, e-evidence en encryptie? Verwacht de Minister voortgang en/of een conclusie op dit dossier, zolang deze verordeningen niet tot een conclusie hebben geleid? Zijn er zonder deze verordeningen voldoende garanties om onjuist gebruik van data te voorkomen?

Zonder bewijs kan geen opsporing en vervolging plaatsvinden. Steeds meer zaken vinden online plaats en daarmee is steeds meer opsporingsinformatie (uitsluitend) digitaal beschikbaar. Hierdoor is rechtmatige toegang hiertoe onmisbaar voor een succesvolle aanpak van seksueel kindermisbruik en vele andere soorten gedigitaliseerde criminaliteit en cybercrime. Rechtmatige toegang is mogelijk wanneer de bevoegde autoriteit onder andere de proportionaliteit en subsidiariteit heeft afgewogen en, indien nodig, een machtiging heeft verkregen om een bevel te sturen. Indien deze bevoegde autoriteiten voldoende in staat zijn om hun werk ook in het digitale domein te doen, kan slachtofferschap beter worden tegengegaan en kunnen criminele feiten beter worden gestopt of verstoord en daders beter worden opgespoord. Op deze manier kunnen burgers van hun vrijheden en rechten genieten, zowel online als offline, en wordt recht gedaan aan slachtoffers. In verschillende dossiers maakt het kabinet zich sterk voor de rechtmatige toegang tot bewijs, waarbij proportionaliteit en subsidiariteit belangrijke elementen zijn. Zie bijvoorbeeld het E-evidence dossier waar wordt gepleit voor een notificatiemechanisme³⁰ of het traject rondom rechtmatige toegang tot versleuteld bewijs³¹.

Het kabinet steunt hierin de Commissie die als uitgangspunt stelt dat privacy en de beveiliging van elektronische communicatie voldoende gewaarborgd moeten blijven. Tevens zijn de kaders uit het kabinetsstandpunt over encryptie leidend voor de Nederlandse inbreng en zal conform het standpunt de afwegingen die daaraan ten grondslag liggen worden uitgedragen³².

In de EU-strategie tegen seksueel kindermisbruik en het document dat in de aankomende JBZ-Raad voorligt wordt de samenhang met andere wetgevingsvoorstellen expliciet benoemd, dit zijn weliswaar eigenstandige onderhandelingen maar dragen direct bij aan de EU-strategie tegen kindermisbruik. In de verschillende dossiers worden voorwaarden met betrekking tot de verwerving, verwerking en het uitwisselen van data. Daarbovenop verwijst het kabinet ook naar de Richtlijn gegevensbescherming opsporing en vervolging (2016/680).³³

³⁰ Kamerstuk 22 112, nr. 2593; Kamerstuk 32 317, nrs. 530 en 532.

³¹ Kamerstuk 26 643, nr. 729; Kamerstuk 22 112, nr. 2926.

³² Kamerstuk 26 643, nr. 383.

³³ Richtlijn 2016/680/EU van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Kaderbesluit 2008/977/JBZ van de Raad (*PbEU* 2016, L 119/89).

Het demissionaire kabinet geeft aan dat het bij de implementatie van de nieuwe Europese informatiesystemen op het gebied van grenzen en interne veiligheidssystemen, steeds heeft aangetekend dat de integrale planning bijna geen ruimte meer biedt voor onvoorziene omstandigheden en daarom blijvende aandacht heeft gevraagd op Raadsniveau. Op welke manier heeft het demissionaire kabinet aandacht gevraagd op Raadsniveau? Zijn er lidstaten die dit standpunt delen? Zo ja, welke landen? Hoe gaat het demissionaire kabinet er in de komende JBZ-Raad aandacht voor vragen? Welke concrete zorgen heeft het demissionaire kabinet over de implementatie van het Entry/Exit System (EES) en het Schengen Informatie Systeem (SIS)? Welke maatregelen en acties neemt het demissionaire kabinet om deze zorgen het hoofd te bieden?

Het kabinet ziet de meerwaarde van interoperabiliteit van centrale EU-informatiesystemen en ondersteunt daarom de continue agendering van dit onderwerp in de JBZ-Raad. Hiermee blijft er op politiek niveau aandacht voor de voortgang van de implementatie in alle lidstaten.

Het kabinet heeft al eerder, mede in het licht van de COVID-19-crisis, in de JBZ-Raad geconstateerd dat de integrale planning geen ruimte meer biedt voor onvoorziene omstandigheden. EU-LISA zal naar verwachting de JBZ-Raad informeren over issues in het implementatietraject van de Verordening over het Entry/Exit System (EES-verordening), waaronder het wereldwijde tekort aan computerchips. EU-LISA zal voorstellen een aangepaste planning op te stellen.

Voor het kabinet is het van belang dat voor zowel EES als het Schengen Informatiesysteem (SIS) geldt dat eerst en vooral de centrale systemen tijdig en stabiel moeten worden opgeleverd door EU-LISA. Pas dan kan de nationale implementatie goed worden getest. Eventuele voorstellen voor een aangepaste implementatieplanning zullen dan ook grondig bestudeerd worden.

Meerdere lidstaten hebben in technische overleggen het belang van de kwaliteit van de centrale IT-systemen benadrukt. Het kabinet heeft hier in een bezoek van de Commissie aan Nederland op 8 september jl. ook aandacht voor gevraagd.